2000 – 1

Cuypersbulletin

jaargang 6 – nummer 1 – maart 2000

Nieuwsbrief van het Cuypersgenootschap, vereniging tot behoud van negentiende- en twintigste-eeuws cultuurgoed in Nederland. Verschijnt viermaal per jaar.

Cuypersgenootschap

Colofon

Cuypersbulletin

Nieuwsbrief van het Cuypersgenootschap. Verschijnt viermaal per jaar. Mededelingen, wetenswaardigheden, brieven en korte artikelen kunnen worden ingezonden. Opgenomen arti-kelen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs de zienswijze van het bestuur.

Redactie: L.M.Th. Swart en drs. H.A. Landheer BA, Utrechtstraat 122, 2408 GK Alphen aan den Rijn, telefoon (0172) 47 59 08
E-post: L.M.Th.Swart@Geo.TUDelft.nl
Correspondent kerken: L.W. Dubbelaar
Ontwerp en PageMaker-zetwerk: L.M.Th. Swart
Druk: Sociale Werkvoorziening Alphen a.d. Rijn
Oplage: 540 stuks
ISSN 1384-6922

De Sluitsteen

Tijdschrift voor negentiende- en twintigsteeeuwse architectuur en toegepaste kunsten. Uitgave van het Cuypersgenootschap. Verschijnt jaarlijks.

Redactiesecretaris: drs. H.J.J. Smit, Joan Melchior Kemperstraat 18, 1051 TP Amsterdam, telefoon (020) 686 21 45, e-post sluitsteen@xs4all.nl

Cuypersgenootschap

Het Cuypersgenootschap, opgericht op 15 januari 1984, is een vereniging tot behoud van negentiende- en twintigste-eeuws cultuurgoed in Nederland.

Bestuur: dr. A.J.C van Leeuwen (voorzitter, Den Bosch, (073) 613 40 01), mr. R.H. Vossebeld (secretaris, Arnhem, (026) 445 09 26), L.M.Th. Swart (penningmeester, Alphen aan den Rijn, (0172) 47 59 08), drs. J.G.W.R. Dekkers (tweede secretaris, Druten, (0487) 51 24 82), drs. G.S. Hoogewoud (Amsterdam, (020) 694 85 18), dr. W.-J. Pantus (Ravenstein, (0486) 41 44 02), dr.ir. H. Hoestra (Rhenen, (0317) 61 71 73), drs. H.A. Landheer BA (Den Haag, (070) 345 08 84), L.W. Dubbelaar (Voorschoten, (071) 561 73 26)

Secretariaat: mr. R.H. Vossebeld, Clement van Maasdijklaan 1–3, 6816 TW Arnhem, telefoon (026) 445 09 26, e-post voss@euronet.nl

Ledenadministratie en penningmeester: zie redactieadres Cuypersbulletin

Het lidmaatschap kost *f* 45 per jaar; voor landen in Europa *f* 55 en voor landen daarbuiten *f* 65 per jaar. Giften aan het Cuypersgenootschap zijn aftrekbaar voor de belasting
Postbank: giro 4835002 te Alphen aan den Rijn
Kamer v. Koophandel Roermond V 176721

Cuypersg. afdeling Amsterdam

Secretaris: M.B. de Roever, Milletstraat 26, 1077 ZE Amsterdam, telefoon (020) 676 40 24 of 572 02 15 (werk), fax (020) 675 05 96

Voorpagina: De stationshal van Amsterdam Centraal Station. Foto uit *Het werk van dr. Cuypers 1827–1921*. Aan de plannen voor een grote metamorfose van het Amsterdamse station en zijn omgeving vanwege onder meer de aanleg van de noordzuid-metrolijn wijdt het Cuypersgenootschap op 9 april 2000 een symposium. Programma en achtergronden in dit bulletin.

Inhoud

Redactioneel 3
Betaling contributie 2000 5
Cuypersrede: Symposium Centraal Station Amsterdam 9 april 2000 5
Achtergronden Centraal Station A'dam . 8
Tentoonstelling *Het huis van de architect* 15
BONAS-monografie familie Van Gendt . 18
Nieuwe beleidsregels: voorlopig geen Wederopbouw-rijksmonumenten ... 19
Vergunningen tot sloop van rijksmonumenten 22
Wandelgidsen met alle Haagse monumenten 22
Voortgang CD-ROM-project Rooms-Katholieke kerkgebouwen ... 23
Inventarisatie wederopbouwkerken in Limburg 24
Boekwerk *Kerkenbouw in Limburg 1850–1914* 24
Boek Jonge Bouwkunst Zeeland 24
Voorstel rijksmonumenten 1850–1940 binnen Amsterdamse singelgracht .. 25
Steun Scheepjeskerk Hazerswoude ... 25
Acties 27

Redactioneel

— Rens Swart

Dit eerste nummer van het laatste jaar van de twintigste eeuw* is het begin van alweer de zesde jaargang. Wat begon als nieuwbrief om de stagnerende informatievoorziening van *De Sluitsteen* over zaken waarmee onze vereniging bezig is te repareren, is uitgegroeid tot een – kennelijk – gewaardeerde en veelgelezen uitgave. Nog steeds zonder een zware redactie, maar dat was ook de afspraak toen ondergetekende de taak op zich nam om voor zo'n blad te zorgen, bijgestaan door Hugo Landheer. *U schrijft, wij publiceren* – grofweg. Het redigeren, opmaken, produceren en verzenden van het blad kost al ruim voldoende tijd, viermaal per jaar.

De weg die de *Sluitsteen*-redactie destijds begon met min of meer het verenigingsnieuws te weren, is ondertussen ook bepaald geen vruchteloze gebleken. Dankzij de zware redactie is er een reeks jaarboeken verschenen die de wetenschappelijke toets der kritiek ruimschoots heeft kunnen doorstaan. Dankzij inventieve fondsenwerving kon het feitelijk voor onze vereniging te kostbare blad toch prachtig vormgegeven en gedrukt worden.

De reeks *Sluitsteen*-jaarboeken is in december 1999 geculmineerd in de uitgave over *Het huis van de architect*. Blijkens de reacties is dit boek overal, tot ver buiten onze toch vrij kleine vereniging, met lof ontvangen. Het is ook een goed getroffen concept: een keur aan architectuur, verslagen in korte, goed leesbare, maar daardoor niet minder wetenschappelijk verantwoorde artikelen, gerangschikt aan de hand van een wat voyeuristisch thema dat meer dan andere tot de verbeelding spreekt: het huis dat architecten voor zichzelf bouwden. Het boek is bovendien voorzien van talloze prachtige foto's en door de Leuvense drukker perfect afgewerkt. Hiermee willen wij de redactie nadrukkelijk feliciteren!

Eén van de leuke initiatieven die de redactie heeft kunnen koppelen aan de uitgave van *De Sluitsteen* is een tentoonstelling in het ABC Architectuurcentrum in Haarlem, waar een selectie van de in het boek opgenomen huizen wordt getoond. Jouke van der Werf, redacteur van De Sluitsteen, hield ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling een toespraak die in dit bulletin is opgenomen. Redacteur Jos Smit leidt deze in en vraagt uw aandacht voor de tentoonstelling.

De Sluitsteen 1999 heeft mede kunnen verschijnen dankzij de samenwerking met de Bond van Nederlandse Architecten, die

de uitgave ook gul financieel heeft ondersteund. De BNA zal op dinsdag 16 mei in het ABC Architectuurcentrum in Haarlem in samenwerking met het Cuypersgenootschap een bijeenkomst organiseren met als thema *Het huis van de architect*. Door verschillende sprekers zal dit thema worden belicht. U bent op deze bijeenkomst, die rond half twee begint, van harte welkom.

Mede dankzij deze interessante uitgave, die nieuwe leden zoals gebruikelijk cadeau krijgen, is het ledental van het genootschap iets toegenomen. Het moet echter toch mogelijk zijn het ledental in sterkere mate te verhogen? Nog 26 en we zijn eindelijk met 500 leden! Informatie en opgave bij de penningmeester.

Ondanks de relatief hoge oplage, is het boek reeds bijna uitverkocht. Tot die tijd kunt u De Sluitsteen voor *f* 27,50 exclusief verzendkosten bijbestellen bij de penningmeester. Wij denken al aan een herdruk.

Nadat de *Cuypersrede* reeds viermaal heeft plaatsgevonden in kasteel De Haar, zochten wij naar een andere vormgeving. Guido Hoogewoud heeft in samenwerking met Margriet de Roever een symposium georganiseerd rond een actueel thema: het Centraal Station in Amsterdam, dat al tijden met capaciteitsproblemen kampt en bovendien wordt ondergraven voor de nieuwe Noord-zuid- metrolijn. Tijd om eens stil te staan bij de actualiteit rond dit werk van Cuypers, waar de Nederlandse Spoorwegen zo lang zo uiteenlopend mee zijn omgegaan. In dit bulletin vindt u het programma van dit op zondag 9 april te houden symposium, waaraan ook een excursie is gekoppeld.

Verder vindt u nieuws over acties en ontwikkelingen. Voor nieuwe beleidsregels met betrekking tot verzoeken die door bijvoorbeeld het Cuypersgenootschap worden ingediend wordt geciteerd uit de Staatscourant. De oude trucs om de Rijksdienst voor de Monumentenzorg niet te overladen worden in bijgeslepen vorm weer uit de kast gehaald en gelden nu in bepaalde mate voor alle gebouwen, of het nu om monumenten van vóór 1850 gaat, om gebouwen in gebieden waar het MSP al is afgerond of om gebouwen uit de wederopbouw. Een lichtpuntje is er wel: gebouwen die vrijwel zeker rijksbescherming zullen krijgen omdat ze op de Concept-Indicatieve Lijst voorkomen, kunnen vooruitlopend op het beëindigen van de MSP/MRP-procedure beschermd worden. Hiermee heeft de staatssecretaris gevolg gegeven aan een uitspraak van de Commissie voor de Bezwaarschriften van OCenW omtrent het bezwaar dat het Cuypersgenootschap en de gemeente Hilversum tegen de afwijzing van de bescherming van de Clemenskerk in Hilversum hadden ingesteld.

Het inleidende artikeltje in de Staatscourant spreekt ook van komende aanpassingen van de Monumentenwet met betrekking tot het begrip belanghebbende. Bij de dreigende inperking van dit begrip moeten wij goed opletten. Als de wet zo mocht worden vormgegeven dat het Cuypersgenootschap niet meer als zodanig wordt erkend, kunnen we onszelf beter opheffen en gratis sloopvergunningen voor alles wat in de weg staat gaan verspreiden. Wij houden u op de hoogte.

* Iedereen die enigszins kan tellen weet dat het tweede millennium – en daarmee het laatste jaar van het aandachtsgebied van het genootschap – ten einde loopt op 31 december 2000. Dit heb ik in het *Cuypersbulletin* 1998–1 al eens inzichtelijk proberen te maken. Wat mij in hoge mate verbaast, is dat ondanks de tientallen brieven van ter zake deskundigen die in alle mogelijke media zijn verschenen, toch de redacteuren van die media en daarmee in feite de rest van de wereld gewoon volhouden dat we inmiddels in het volgende millennium zijn aangeland. Maar goed, laat maar, ik zal u er af en toe aan herinneren, dwars tegen alle 2000-gekte in.

Betaling contributie 2000

— Rens Swart

Bij dit bulletin treft u een acceptgiro aan. Ik verzoek u hiermee de contributie voor het jaar 2000 over te maken. Middenboven is het jaar afgedrukt waarover u contributie verschuldigd bent. Verklaring:

1999	U dient ook de contributie voor 1999 nog over te maken, samen *f* 90
2000	Gelieve de contributie voor 2000 over te maken: *f* 45 voor Nederland
2001	U hebt reeds betaald en kunt de acceptgiro terzijde leggen
NB	U hoeft niet te betalen

Voor leden buiten Europa bedraagt de contributie *f* 65, voor leden binnen Europa *f* 55, dit in verband met de hogere kosten en overeenkomstig het besluit van de Algemene Ledenvergadering van 28 november 1998.

U wordt van harte aangemoedigd het bedrag te verhogen met een **gift**. Giften aan het genootschap zijn voor de belastingen aftrekbaar (voor zover het totaal van uw giften boven een bepaalde van uw inkomen afhankelijke drempel uitkomt).

Het Cuypersgenootschap is ook het afgelopen jaar weer zeer actief geweest in zijn initiatieven tot het behoud van negentiende- en twintigste-eeuws cultuurgoed. Diverse acties en initiatieven zijn ondernomen. Verder hebt u een fraai verzorgde *Sluitsteen* ontvangen en daarnaast bent u van de actuele ontwikkelingen op de hoogte gehouden door het viermaal per jaar verschijnende *Cuypersbulletin*. Uw bijdrage is zeer welkom. Hartelijk dank!

Symposium Centraal Station Amsterdam, zondag 9 april 2000

— Margriet de Roever en Guido Hoogewoud

Hierbij nodigen wij u uit voor het symposium over het Centraal Station in Amsterdam, dat zal plaatsvinden in het station op zondag 9 april 2000.

Het Cuypersgenootschap heeft bijna een traditie doen ontstaan met het houden van de *Cuypersrede* in het kasteel Haarzuilens. Onderwerp was een actueel thema op het gebied van de architectuur of de ruimtelijke ordening. Omdat zowel het Kasteel als het Genootschap een andere weg insloegen, wordt dit jaar de Cuypersrede gehouden in de vorm van een lezingencyclus of symposium, gewijd aan het Amsterdamse Centraal Station.

Het Centraal Station, een van de hoofdwerken van de naamgever van het genootschap en tevens een van de belangrijkste monumenten van Nederlandse bouwkunst van de negentiende eeuw, staat op dit moment in de volle aandacht vanwege de grote metamorfose die zowel het station als de omgeving in de komende jaren zullen ondergaan. Het stationsplatform wordt gewijzigd vanwege de komst van de hogesnelheidstrein, waarvoor terzijde van het station al enige woningen hebben moeten wijken. De aanleg van de noord-zuid-metrolijn betekent niet alleen een ondertunneling van het gehele station en het IJ, maar behelst ook de bouw van een volledig ondergronds station; dit heeft door de nieuwe reizigersstromen ook grote consequenties voor het bestaande spoorwegstation. Daarnaast zal de bouwcampagne gecombineerd worden met de aanleg van

een nieuw busstation achter het station aan de De Ruyterkade langs het IJ. Ook gaat de aandacht uit naar de annexen van het station, zoals het Pakketpostgebouw uit 1923 aan de oostzijde en de gebouwen van de architecten Rutgers en Wattjes aan de noordwestkant.

Als gevolg van deze projecten zal het gehele stationsgebouw in een integrale aanpak worden bezien op het gebied van functionaliteit en vormgeving. Hierbij zullen afwegingen moeten worden gemaakt, waarbij de gestegen waardering voor het gebouw als architectuurhistorisch monument ook een rol zal spelen. Aan het spanningsveld dat dit oplevert is dit symposium gewijd.

Het symposium bestaat uit een rondleiding, die mede zal voeren naar ruimten die tot nu toe nooit door publiek bezocht konden worden, drie lezingen waarin sprekers de problematiek vanuit verschillende invalshoeken zullen belichten en een paneldiscussie. De organisatie van het symposium is in handen van Guido Hoogewoud en Margriet de Roever. Vanaf bladzijde 8 van dit *Cuypersbulletin* 2000–1 besteedt Guido Hoogewoud ruim aandacht aan de achtergronden.

U kunt zich aanmelden voor ofwel de gehele dag inclusief lunch (*f* 50), ofwel het gedeelte ná de lunch: het symposium en de paneldiscussie (*f* 25). U kunt zich uitsluitend opgeven door overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 48 35 002 van het Cuypersgenootschap. Dit kan met bijgevoegde acceptgiro waarmee u ook uw contributie voldoet; geeft u duidelijk aan op welke wijze u deelneemt en met hoeveel personen. Uw bijdrage moet binnen zijn **vóór 5 april**!

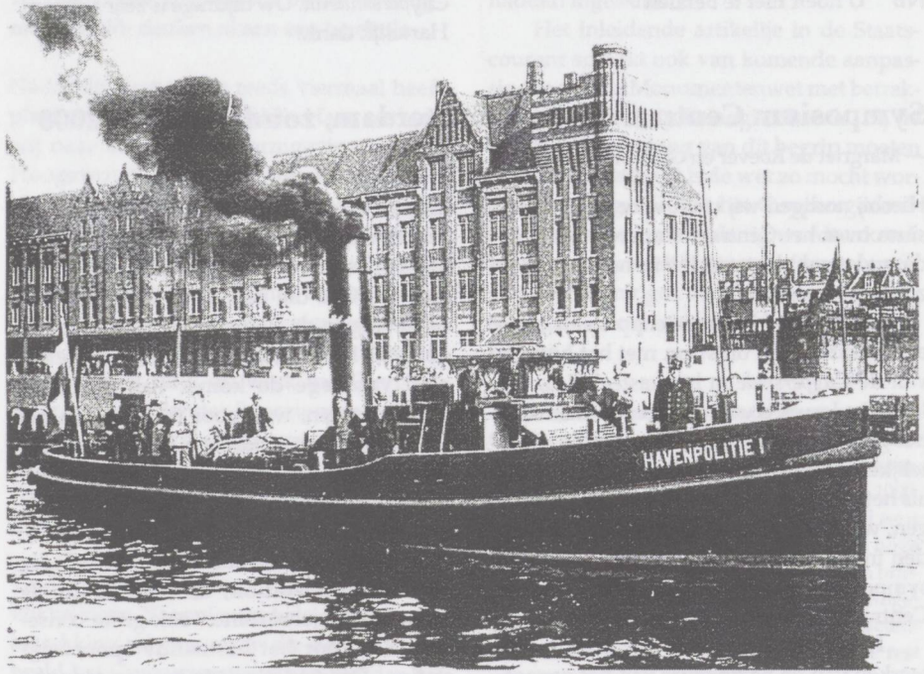

Het voltooide Pakketpostgebouw, september 1930 (Gemeentearchief Amsterdam)

Programma
Symposium over het Centraal Station te Amsterdam, zondag 9 april 2000

11.30 uur* **Excursie** stationsplein en omgeving o.l.v. de architectuurhistorici dr. *Vincent van Rossem* en drs. *Guido Hoogewoud*

12.15 uur* Rondleiding in het station o.l.v. *Dick Keijzer*, oud-medewerker van de Nederlandse Spoorwegen

13.00 uur **Lunch** in een gereserveerd gedeelte van het zelfbedieningsrestaurant op het eerste perron

Symposium over de vraag hoe de waarden van het station van bouwmeester P.J.H. Cuypers centraal kunnen worden gesteld in het transformatieproces dat nu gaande is. Plaats: zaal 3–4 in het zalencentrum boven het restaurant

13.45 uur Welkomstwoord door dr. *Arjen Looyenga*, voorzitter van de regio Amsterdam van het Cuypersgenootschap, en inleiding op het thema

14.30 uur Amsterdam Centraal: restauratieconcept en spoorwegimago
Rob Steenhuis, architect van de Nederlandse Spoorwegen

15.00 uur Het spoor, de reiziger en de stad
Drs. *Aart Oxenaar*, kunsthistoricus, directeur van de Academie van Bouwkunst en Cuypersdeskundige

15.30 uur Masterplan stationseiland
Jan Benthem, architect van bureau Benthem & Crouwel, architecten van de Noord-Zuidlijn en de herstructurering van het Centraal Station en omgeving

16.00 uur thee

16.15 uur Paneldiscussie o.l.v. dr. *Bernadette van Hellenberg Hubar*, werkzaam voor Monumentenhuis Limburg te Roermond, auteur van *Arbeid en bezieling* (over de kunsttheorie van Cuypers), met *de vier sprekers*, *Vincent van Rossem*, coördinator van het Gemeentelijk Monumentenproject, en *Ton Schaap*, stedenbouwkundige bij de Dienst Ruimtelijke Ordening

16.30 – 17 u afsluitende borrel in het Café Balkon boven de grote hal

* deze excursies zullen gelijktijdig in twee groepen worden uitgevoerd

De afbeeldingen bij deze artikelen zijn afkomstig uit het Gemeentearchief Amsterdam

Een symposium over het Centraal Station te Amsterdam

Achtergronden bij de Cuypersrede

— Guido Hoogewoud

Het Cuypersgenootschap heeft bijna een traditie doen ontstaan met het houden van de *Cuypersrede* in het kasteel Haarzuilens. Onderwerp was een actueel thema op het gebied van de architectuur of de ruimtelijke ordening. Omdat zowel het Kasteel als het Genootschap een andere weg insloegen, wordt dit jaar de Cuypersrede gehouden in de vorm van een lezingencyclus of symposium, gewijd aan het Amsterdamse Centraal Station. Zoals bekend is Nederlands meest vooraanstaande station ook een van de twee hoofdwerken van de naamgever van het Genootschap en daarmee een van de belangrijkste Nederlandse monumenten van negentiende-eeuwse bouwkunst. De naam Cuypersrede is nu wel van toepassing op het onderwerp!

Het Centraal Station staat op dit moment in de volle aandacht vanwege de grote metamorfose die zowel het station als de omgeving in de komende jaren zullen ondergaan. Een aantal zaken wordt gecombineerd omdat zowel het stationsgebouw als het terrein eromheen ingrijpend op de schop zullen worden genomen vanwege de aanleg van de Noord-Zuid-metrolijn. Deze lijn is geprojecteerd van Amsterdam-Noord via de Damrak-Rokin- Vijzelstraatroute door het centrum naar het Europaplein bij de RAI.

De lijn zal midden onder het station door gaan, waardoor geheel nieuwe verkeersstromen in het gebouw zullen ontstaan. Het ligt in de lijn der verwachting dat daardoor het gehele stationsgebouw in een integrale aanpak zal worden bezien op het gebied van functionaliteit en vormgeving. Deze bouwcampagne zal bovendien gecombineerd worden met de aanleg van een nieuw busstation achter het station aan de De Ruyterkade langs het IJ. Ook gaat de aandacht uit naar de annexen van het station, zoals het Pakketpostgebouw uit 1923 aan de oostzijde en de gebouwen van de architecten Rutgers en Wattjes aan de NW-kant.

De bouw van het Centraal Station tussen 1882 en 1889 heeft ingrijpende consequenties gehad voor het stadsbeeld van Amsterdam en is dan ook vanaf het begin zeer omstreden geweest. De gekozen situering bracht de doodsteek toe aan het eeuwenoude beeld van de havenstad in open ligging aan de Zuiderzee. Het Amsterdamse stadsbestuur was om andere redenen een fel tegenstander van de bouw en gaf de voorkeur aan een zuidelijke situering van het nieuwe hoofdstation in de nieuwe stadsuitleg buiten de Leidsepoort en werd daarin volop gesteund door het economisch stadspatriciaat. De belangen van de scheepvaart en handel, die geacht werden samen te vallen met de belangen van de stad als geheel, stonden voorop.

Merkwaardig genoeg was de regeringskeuze ingegeven door een andere interpretatie van deze belangen. Louter situatief bezien was de voorkeur van de regering voor de situering in het Open Haven Front logisch omdat zowel aan oost- en westzijde de spoorlijnen elkaar dicht waren genaderd. Sluiting van de verbinding ter plaatse lag daarom voor de hand.

Bovendien bracht de opening van het Noordzeekanaal de noodzaak met zich van onderlinge verbinding van haven- en spoorweginfrastructuur aan de noordzijde van de

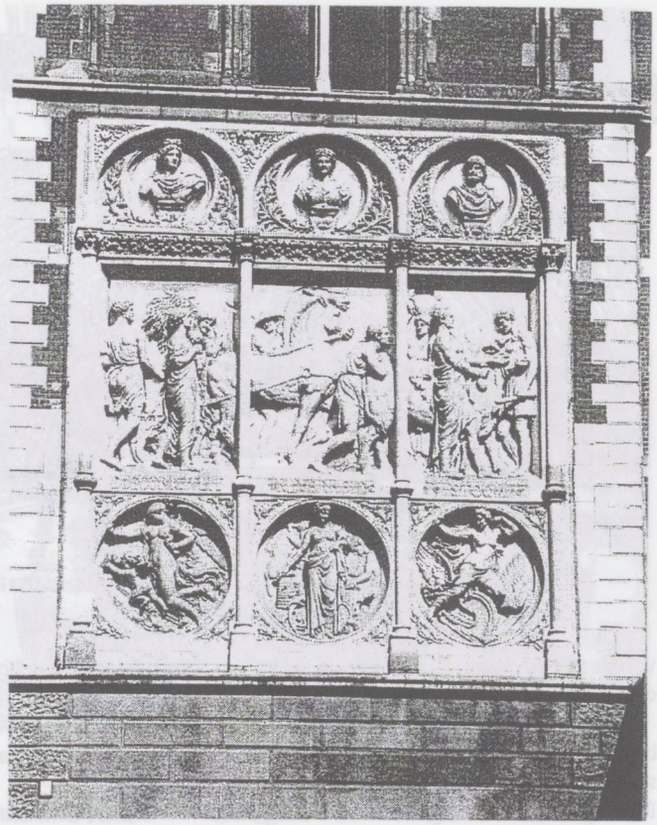

Westertoren. Medaillons met landbouw, handel en veeteelt (onder), elektriciteit, nijverheid en stoom (midden) door Ludwig Jünger. In de boogtrommels: Apollo, Ceres en Vulcanus. Boogtrommels en medaillons door Jean François Vermeylen. Uitgevoerd door Martin Langendonk.

stad. Voor het personenvervoer was het station niet van groot belang, immers de verschillende lijnen hadden hun eigen kopstations: het Weesperpoortstation in het oosten en het station Willemspoort in het westen. Handel en scheepvaart waren gebaat bij de aanleg van dit knooppunt, zoals ook verwoord werd door minister van Binnenlandse Zaken Thorbecke bij de presentatie van het regeringsplan in oktober 1864:

'Zoo ergens, dan vereischt het plan voor spoorwegaansluiting te Amsterdam, zowel in het algemeen belang als dat van de handel van de hoofdstad ernstige overweging'.

De hele bouwcampagne, inclusief de bouw van oostelijke en westelijke aansluitingen, kwam voor rekening van het Rijk; de expoitatie van het stationsgebouw zou worden verzorgd door de beide spoorwegmaatschappijen, de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij en de Nederlandse Rhijnspoormaatschappij.

Aanvankelijk ging het om een plan van de spoorwegingenieurs J.A. Waldorp en A.J. van Prehn. Voor de vormgeving van de viaducten had Van Prehn al de toen onder hem werkende A.L. van Gendt, spoorwegingenieur, ingeschakeld, na advies van de Delftse hoogleraar bouwkunde Eugen Gugel. Van Prehn was zich bewust van het belang

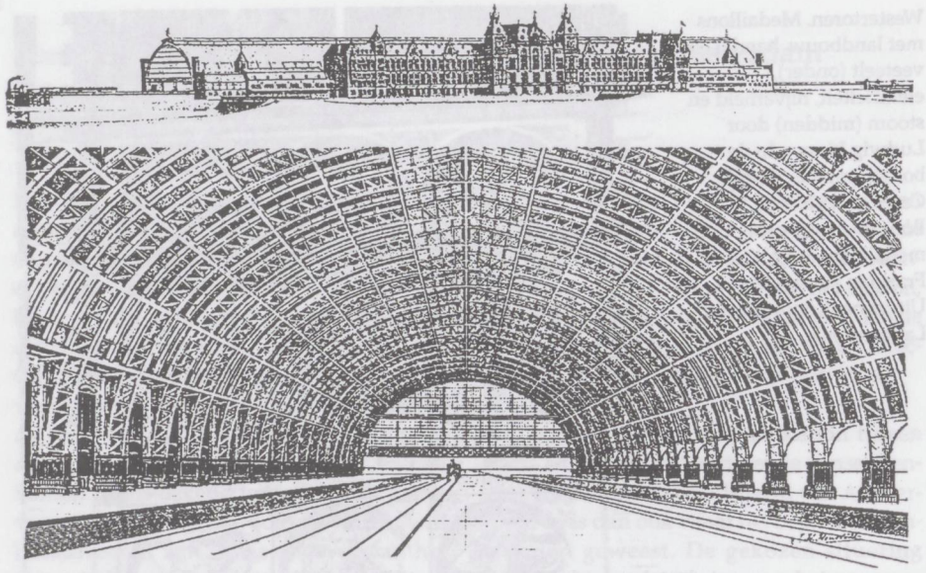

OVERKAPPING VAN HET CENTRAAL PERSONENSTATION TE AMSTERDAM

van de vormgeving van het station en stelde dit ook bij de minister aan de orde:

Het zal bovendien meer dan eenig gebouw in de gansche stad ten toon gesteld staan en mag vooral in de hoofdstad des Rijks geen misstand geven. Zelfs mag het wenschelijk heten dat het gunstig spreekt.

Op advies van Van Prehn werd daarom P.J.H. Cuypers aangetrokken, terwijl aan hem A.L. van Gendt werd toegevoegd om stagnatie te voorkomen door overlijden of door de buitengewoon drukke werkzaamheden van Cuypers. Op 29 januari 1876 kregen Cuypers en Van Gendt de opdracht een stationsgebouw te ontwerpen, *met tekening van de voorgevel in Oud-Hollandsche stijl*.

Dat Cuypers het druk had bleek wel in hetzelfde jaar toen hij op 12 juli 1876 benoemd werd tot architect van het Rijksmuseum. Een efficiënte bureau-organisatie in combinatie met mechanisatie op de bouwplaats moet het mogelijk hebben gemaakt dat de hand van de vormgever tot in de details van deze enorme gebouwen bepalend is geweest. Het uittekenen van zoveel mogelijk detail was de voorwaarde voor een direct contact tussen ontwerper en uitvoerder.

Aart Oxenaar heeft in zijn monografie over het Centraal Station beschreven hoe Cuypers het station maakte tot een ware toegangspoort voor de hoofdstad van het Rijk, die door de spoorweg verbonden werd met de wereld en tot nieuw leven werd gewekt. Deze postie werd in de architectonische dispositie en in de vormgeving als in een *Gesamkunstwerk* tot uiting gebracht. Dat was het positieve effect van de gesmade situering: het Centraal Station sloot het oude centrum aan op de hoofdassen van het Europese spoorwegverkeer, ten voordele van de nieuwe cityfunctie van het historische centrum. De scheepsmasten van de zeventiende eeuw maakten plaats voor een zinnebeeldige uitbeelding van een nieuwe centrumpositie, waarachter de rokende

De hal volgens het concept van Schelling met diens kronen (rond 1960)

schoorstenen van de stoomschepen, de werkelijkheid van het nieuwe IJ, schuilging.

De aanbesteding van de fundering van het station vond plaats op 23 maart 1882 en op 24 mei 1882 werd het stationsgebouw aanbesteed en gegund aan Philipp Holzmann & Co te Frankfurt am Main. De opening vond plaats op 15 oktober 1889.

Na de voltooiing begon de levensgeschiedenis van het gebouw, dat sindsdien drie ingrijpende veranderingen heeft ondergaan. In 1920–1925 werd de tweede overkapping gebouwd en werd het westelijk viaduct verdubbeld. Ten offer aan deze uitbreiding vielen de percelen aan de De Ruyterkade. Deze percelen waren onderdeel van het streven van het gemeentebestuur om de nieuw aangelegde kade toch een straatwand te geven. Daarvoor werden zelfs premiën uitgeloofd, maar hoewel enkele panden door vooraanstaande architecten als Jan L. Springer en H.P. Berlage werden ontworpen, is het niet gekomen tot een complete straatwand aan de IJzijde.

Een belangrijk onderdeel van de uitbreiding van het station als bouwmassa wordt gevormd door het z.g. Pakketpostgebouw aan de oostzijde, dat tussen 1919 en 1923 werd voltooid. De plannen ervoor dateren van 1912 toen de H.IJ.S.M. een plan indiende voor de bouw van een dergelijk gebouw aan de De Ruyterkade. Dat plan werd doorkruist door de plannen voor de uitbreiding van het stationsgebouw zelf, maar werden weer opgenomen in 1917.

Foto Amsterdam Centraal Station rond 1890

Als een rode draad door de gemeentelijke omgang met het station loopt het streven van B&W, hiertoe aangezet door de welstandscommissie, om alles in één hand te houden,

> n.l. dat de bijbouw aan het stationgebouw zou worden ontworpen onder toezicht en de goedkeuring van de bouwmeester van het bestaande gebouw.

De grondslag van deze stellingname was gelegd in 1912:

> De plannen van het te stichten gebouw moeten vooraf in alle opzichten door B&W worden goegekeurd. Opgemerkt zij hierbij dat het gebouw zich architectonisch zal moeten aanpassen bij het stationsgebouw. Wij veroorloven ons hieraan toe te voegen dat wij het op prijs zouden stellen indien u zoudt willen bevorderen dat het ontwerp der plannen wordt opgedragen aan den architect van het Centraal Station. Daardoor zou toch de beste waarborg worden verkregen dat een goed architectonisch geheel wordt verkregen hetgeen door ons van groot gewicht wordt geacht'. (GAA, archief 5180, 8353 1912, brief B & W, 16.12.1912 en brief van A.W. Bos, directeur Bouw- en Woningtoezicht, 22.3.1918).

Aldus geschiedde en het pakketpostgebouw kwam tot stand onder verantwoordelijkheid van het architectenbureau Cuypers.

De tweede ingrijpende verbouwing vond plaats in 1954–1956 onder verantwoorlijkheid van N.S.-architect ir. H. Schelling. Het accent lag toen op vergroting van de capaciteit van de ingangen: het plaatskaartenbureau van Cuypers, het z.g. 'orgel' in het midden van de centrale tunnel, werd verwijderd ten gunste van nieuwe loketten aan oost- en westzijde. Bij die verbouwing verdween de directe toegang van de centrale hal naar het eerste perron. Maar Schelling voegde ook nieuwe allure toe door de keuze voor grote lichtkronen in de hal die voor een bijzonder feestelijk accent zorgden.

De derde grote verbouwing vond plaats in de jaren vanaf 1980 toen de centrale middentunnel ingrijpend werd verbreed en de plaatskaartenloketten geheel naar de west- en oostvleugels werden verplaatst. Bij die gelegenheid verloor de hal haar negentiende eeuwse uitstraling door de overheersende aanwezigheid van neonreclames; ook verdwenen de Schelling- kronen.

Rond 1990 had de voorziene privatisering tot gevolg dat, waar eerst voorzien was in ruimte, nu her en der plaats werd gezocht voor de inbouw van winkels. Ook is in die periode naar ontwerp van het architectenbureau Benthem & Crouwel het Wagon Lits-kantoor en het Ibis-hotel aan de westzijde verrezen. Aan de oostzijde vielen de laatste negentiende eeuwse panden ten offer aan de uitbreiding van spoor 16 ten gunste van de 'Thalys', de hoge-snelheidstrein van Amsterdam naar Parijs.

Het Centraal Station is lang gezien als de doodssteek van de trotse havenstad bezegelend, want waar Rotterdam en Antwerpen hun direct contact tussen haven en stad behielden, verloor Amsterdam dit. Bij de behandeling in de gemeenteraad van de raadsvoordracht voor de uitbreiding van het station in 1918 verwoordde het raadslid dr. C.E.H. Boissevain (hoofdredacteur van het 'Algemeen Handelsblad') dit standpunt als volgt toen hij waarschuwde voor deze plannen:

> zodat wij nu weer voor ik weet niet hoe lang met dat ongelukkige Centraal Station dat ons destijds door de Regering is opgedrongen, zullen moeten blijven zitten. (Voordracht 279, 3 april 1918, Gemeenteblad 1918, I, p.p. 443–456, raadsvergadering 8 mei 1918, Gemeenteblad 1918, II, p. 1164.).

De historicus H. Brugmans zette in zijn 'Geschiedenis van Amsterdam' de toon, die in de geschiedschrijving gehandhaafd zou blijven:

> Wie zal na een eeuw nog durven beweren dat de Amsterdamse Kamer van Koophandel met haar verzet tegen de plaatsing van een Centraal Station in de haven ongelijk heeft gehad. Integendeel. Miljoenen zijn hier in de meest letterlijke zin in het water gegooid om een bouwwerk tot stand te brengen dat tenslotte ondoelmatig is en ook niemand bevredigt.

In de huidige tijd lijkt dit standpunt overwonnen: het station is geaccepteerd als onderdeel van de negentiende-eeuwse groei van de stad en is een ankerpunt voor nieuwe ontwikkelingen.

Tijdens de nieuwe bouwcampagne zullen de monumentwaarden onvermijdelijk opnieuw worden geïnterpreteerd. Het symposium op 9 april zal hier aandacht aan schenken en misschien kan de exursie ons ook leiden naar een plek waar de gewone reiziger nooit komt, n.l. de v.m. grote vergaderzaal boven de central hal, waar een werkelijk feëriek uitzicht over het Damrak Cuypers' toegangspoort tot Amsterdam visualiseert.

Literatuur

H. Brugmans, 'Geschiedenis van Amsterdam, Utrecht, 1973 (tweede, geheel herziene druk)

Aart Oxenaar, 'Het Centraal Station Amsterdam, het paleis voor de reiziger', 's-Gravenhage 1989.

P. Hofland, 'Leden van de Raad, de Amsterdamse gemeenteraad 1814–1941', Amsterdam 1998

Het huis van de architect

Tentoonstelling ABC Architectuurcentrum Haarlem

— Jos Smit

Tot en met 28 mei is in het ABC Architectuurcentrum Haarlem de expositie *Het huis van de architect* te zien. De tentoonstelling – een initiatief van het ABC – is gebaseerd op het materiaal dat de redactie van *De Sluitsteen* verzamelde voor het Jaarboek 1999. Dankzij de medewerking van verschillende bruikleengevers en vormgeefster Maud van Gool valt er ook voor lezers van *De Sluitsteen* veel te genieten, zoals van originele tekeningen uit het Nederlands Architectuurinstituut, oude en recente foto's, een maquette van villa 'Troostwijk' van Jan de Bie Leuveling Tjeenk, het opmerkelijke naambordje van Sybold van Ravesteyn en verschillende architectuurpublicaties. Geheel nieuw – naast de zesentwintig uit het Jaarboek geselecteerde architectenhuizen – is 'De Appelhof', het huis dat Hendrik Wouda (1885–1946) voor zichzelf in Wassenaar ontwierp. Albert Veldhuisen bracht dit onderwerp niet alleen ter sprake, maar zorgde ook voor informatie en een toepasselijke Woudastoel.

Bij de opening van de tentoonstelling, op 10 januari jongstleden, hield Jouke van der Werf een korte toespraak die een aardige, àndere manier van kijken belicht:

'Geachte dames en heren,

Als lid van de redactie van het Jaarboek over het 'huis van de architect' ben ik gevraagd om een kleine toelichting bij de ten-

toonstelling te geven. Door de twee tentoonstellingen die hier in het ABC tegelijk worden gehouden – de een over O III Architecten, de andere over het 'Huis van de architect' – zijn er veel architecten en architectuurhistorici aanwezig. Vandaag de dag is het doorgaans zo dat de laatste groep, de architectuurhistorici, over de eerste groep schrijft. Maar als het over het huis van de architect zelf gaat, wordt dat schrijven ineens wel heel persoonlijk. Toch zou je je ook kunnen afvragen of deze tentoonstelling niet over de bijstelling van de architectuurgeschiedenis gaat. Het inleidend artikel van Jos Smit in de *De Sluitsteen* die de aanleiding voor deze tentoonstelling vormt, is deels de neerslag van de redactionele bijeenkomsten. Wanneer je die inleiding leest lijkt het erop of de architect vele bijbedoelingen had met het bouwen van een onderkomen voor zichzelf. Hij gebruikte het als laboratorium voor zijn eigen werk, hij gebruikte het als visitekaartje om klanten te trekken of hij poneerde het als een manifest. Op de redactionele bijeenkomsten, dat kan ik wel vertellen, zijn er felle discussies gevoerd over de vraag of je wel zo diep moet graven wanneer je een huis van een architect beschrijft.

Voor een architectuurhistoricus is het 'Huis van de architect' natuurlijk *gefundenes fressen*. Nergens anders dan in het huis van het door hem bestudeerd specimen komt de aard van de architectuur als kunst beter naar voren: dient het meer de utiliteit of meer de muze? Bovendien krijgt de architectuurhistoricus nu de kans om deze levensvorm in zijn eigen biotoop te observeren en vindt hij een rechtvaardiging om eens bij de architect zelf door de ramen naar binnen te kijken. Bij de bestudering van diens overig werk kon hij tenslotte alleen maar naar de identiteit van de maker raden. Het ligt nu eenmaal in de aard van de kunsthistoricus dit werk dan ook maar meteen te duiden. De bijdragen aan het Jaarboek van *De Sluitsteen*, dat voornamelijk door kunsthistorici is vol geschreven en samengesteld, zijn daar evenzoveel pogingen toe.

Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw is dat wel anders geweest. Ik vind het altijd een fascinerend gegeven dat in de tijdspanne waarover deze tentoonstelling gaat – dat is 1850 tot 1965 – het vooral architecten waren die over het werk van architecten schreven. Zij bevolkten de redacties van tijdschriften als *Bouwkundig Weekblad*, *Architectura*, *Het Bouwbedrijf*, *Het Rooms Katholiek Bouwblad* en *Forum*. Zij duidden niet zozeer, zij kritiseerden soms mild soms sardonisch op verhoudingen, stijl, detaillering en mate van moderniteit van het werk van hun collega's. Mieras en Wattjes, hoewel zijzelf misschien niet veel gebouwd hebben, fileerden het werk van hun collega's met de ogen van een ontwerper. Mieras, redacteur van het *Bouwkundig Weekblad*, stond niet voor niets bekend als de Chirurg. Vaak waren het ook de architecten zelf die over hun eigen werk – en in dit geval hun eigen huis – schreven en verhaalden van de ontdekkingen die zij daarbij deden. Berghoef die een huis voor zichzelf in Aalsmeer bouwde bijvoorbeeld kwam erachter dat de eisen van vrouw en kinderen dwingender zijn dan van een willekeurige opdrachtgever. Van het nu eens in vrijheid kunnen verwezenlijken van je idealen komt dan weinig terecht.

Sinds lang zijn het vooral kunsthistorici die over architectuur schrijven. Zij staan nu aan het hoofd van de redactie van bladen als *Archis* en *De Architect*. En sinds lang moet er dus geduid worden, moeten er verbindingen worden gelegd en betekenissen worden blootgelegd. Daarbij laten zij zich wel erg vaak meeslepen door de architecten die het hardst riepen. Daarom gingen de architecten die theorieën gebruiken om zich van hun collega's te kunnen distantiëren en de kunstgeschiedenis te beheersen. En kunsthistorici lieten zich maar wat graag

aan de leiband van Cuypers, Berlage, Wijdeveld en Merkelbach meevoeren omdat om hun werk de frisse geur hing van vernieuwing. Soms krijg je zelfs de indruk dat kunsthistorici die over de avant-garde schreven hoopten dat iets van de glans van dat nieuwe ook op hen zou afstralen. Door deze opstelling werden die andere, meer nuchtere geluiden van architecten als Mieras, Wattjes, Boeken en Friedhoff nauwelijks gehoord.

Maar u weet, daar is inmiddels wat verandering in gekomen. Architecten die misschien niet zo vernieuwend waren krijgen nu ook aandacht vanwege de inherente kwaliteiten van hun werk. Die zijn soms groter dan die van sommige avant-garde architecten. Mythes worden doorgeprikt en de moderne architectuur heeft niet één vader meer – Cuypers of Berlage – maar vele vaders. En daarbij, de geschiedenis van de moeders is nog nauwelijks geschreven. Kunsthistorici zouden, zo zou je denken, moeten aanwijzen wat traditioneel is in het werk van de avant-garde en wat modern is in het werk van een traditioneel werkende architect. Toch blijft in veel recent verschenen overzichtswerken het idee dat er een duidelijke ontwikkeling in de Nederlandse architectuur valt te bespeuren, hardnekkig. In dat opzicht vind ik de uitspraak van de Amerikaans architectuurhistoricus Spiro Kostoff veelzeggend. Die luidt vrij vertaald: 'Het zit in de aard van historische gebeurtenissen om te gebeuren zoals zij willen en in de neiging van historici deze te verklaren alsof ze niet op een andere manier hadden kunnen plaatsvinden'.

Het Jaarboek en de tentoonstelling beginnen met het huis van Cuypers. Hoewel het de schijn tegen heeft, is dat niet omdat hij aan het begin van de moderne architectuur zou staan of omdat ons genootschap naar hem genoemd is. Hij was nu eenmaal een van de eerste architecten die tevens actief was als een succesvolle projectontwikkelaar en zich een huis voor zichzelf kon veroorloven. Dat zegt niets over zijn architectuur maar meer iets over de toegenomen sociaal-economische betekenis van de beroepsgroep van architecten in de tweede helft van de negentiende eeuw. De keuze van de hier tentoongestelde huizen was vooral afhankelijk van wat bij de redactie bekend was aan huizen die architecten voor zichzelf hebben gebouwd. Het is daarom ook wel jammer dat typische negentiende-eeuwse en zeer succesvolle architecten als Henkenhaf, wiens persoon zo prachtig beschreven wordt in het onlangs verschenen boek *Publieke Werken* van Thomas Rosenboom, of een architect als Roobol uit de jaren dertig niet vertegenwoordigd zijn. Het Jaarboek en de tentoonstelling bieden een willekeurige doorsnede van de architectuurgeschiedenis. Er worden geen historische lijnen getrokken. De 45 beschreven huizen (27 op de tentoonstelling) zijn evenzoveel manieren waarop een architect in een bepaald tijdsgewricht het woonhuistype benadert. De ene tekst is geschreven vanuit een zeer persoonlijke invalshoek, een ander is een diepgaande analyse van het ontwerp en weer een ander laat vooral de architect zelf aan het woord. Met meer afstand ten opzichte van de architecten wordt gekeken of daaruit betekenissen kunnen worden gedestilleerd over zijn ontwerpbenadering en zijn plaats binnen de architectuurgeschiedenis. Maar er wordt ook geprobeerd om in het voetspoor van publicisten als Mieras, Wattjes, Boeken en Friedhoff, te kijken naar de traditie van de vakbeoefening en de beheersing van de architectuur als discipline. Ik nodig u daarom uit om vooral te gaan genieten van, om met Vincent van Rossem te spreken, de 'ambachtelijke finesse van het architectonisch ontwerp': de lichtval in de kamer, de detaillering van een raamkozijn, de ordening van de vertrekken of het zicht-

bare plezier waarmee een architect een deurklink heeft ontworpen.'

Ook de leden van het Cuypersgenootschap – en lezers van het *Cuypersbulletin* of *De Sluitsteen* – worden van harte uitgenodigd om de tentoonstelling te bezoeken. Het ABC Architectuurcentrum Haarlem is te vinden aan het Groot Heiligland 47 te Haarlem. Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag 12.00–17.00 uur, zondag 13.00–17.00 uur. Telefoon: (023) 5340584.

Losse exemplaren van het Jaarboek 1999 – bijna uitverkocht – zijn nog te bestellen via de penningmeester voor *f* 27,50, (exclusief verzendkosten).

BONAS-monografie familie Van Gendt verschenen

— Stichting BONAS

Als tiende deel in de BONAS boekenreeks (Bibliografieën en Oeuvrelijsten van Nederlandse Architecten en Stedebouwkundigen) is verschenen de monografie 'A.L. van Gendt (1835–1901), J.G. van Gendt (1866–1925), A.D.N. van Gendt (1870—1935). Architecten in zaken'.

Alle vier de zonen van waterstaatsingenieur Johan Godart van Gendt (1803–1875) werden ingenieur of architect. De bekendste van hen, de ingenieur-architect Adolf Leonard, had twee zonen, Johan Godart en Adolf Daniël Nicolaas, die eveneens in de voetsporen van hun vader traden. A.L. van Gendt werkte ruim veertien jaar als bouw- en werktuigkundige bij Staatsspoorwegen. In 1870 vestigde hij zich in Amsterdam waar hij in 1874 een eigen bureau oprichtte, dat een 'schier onovertroffen productiviteit' ontwikkelde. De lijst van werken was, zoals De Opmerker bij zijn dood in 1901 schreef, 'werkelijk verbazend'. Het grote geheim van dit succes was, volgens zijn oud-leerling A.W. Weissman, dat Van Gendt zich een zakenman voelde en niet als kunstenaar wilde poseren. Daaraan dankte hij zijn uitstekende contacten met het bedrijfsleven. Wie bij hem een gebouw bestelde kon er zeker van zijn iets bruikbaars te krijgen. Zijn bureau ontwierp voor 'den principaal', of, zoals wij tegenwoordig zouden zeggen, voor 'de markt'. De zakelijke en technische grondslag ging hem vóór alles; brieven en bestekken schreef hij altijd eigenhandig. Wat de esthetica betrefi was hij uiterst liberaal. Van zijn personeel verlangde hij om te beginnen een gedegen praktijkervaring, maar wie artistieke ambities èn talent als ontwerper had liet hij de vrije hand. Dat verklaart mede het feit datS het oeuvre van het bureau een grote variëteit aan – dikwijls persoonlijk geïnterpreteerde – bouwstijlen te zien geeft. J.G. en A.D.N. van Gendt traden, na een leertijd in binnen- en buitenland, in 1896 als compagnons toe tot de firma. Na het overlijden van A.L. van Gendt zetten zij het bedrijf voort, uiteindelijk als de Gebroeders van Gendt. Zij kregen eveneens aanzienlijke opdrachten, ook buiten Amsterdam en in Nederlands-Indië, onder andere van industriëlen en diverse banken. Net als hun vader werkten zij, min of meer als 'raadgevende ingenieurs', samen met vooraanstaande architecten: J.M. van der Mey, K.P.C. de Bazel en H.P. Berlage. Vooral in Amsterdam bepalen de werken van het bureau Van Gendt op tal van plaatsen het stadsbeeld en gaat het meermalen om gebouwen 'die iedereen kent', zoals de Hollandsche Manege, het Concertgebouw en de winkelgalerij aan de Raadhuisstraat. Op de zolder van het pand Stadhouderskade 122, waar het bureau Van Gendt en dat van de opvolger W.J. Klok waren gevestigd, werd in 1973 het archief aangetroffen. Architect Herman Klok schonk het in 1978, toen de firma definitief werd opgeheven, aan het Nederlands Documentatiecentrum voor de Bouwkunst in Amsterdam, zodat het zich thans bevindt in het Nederlands Architectuurinstituut in Rotterdam.

ISBN 90–76643–02–4. De prijs van het boek is *f* 49,50; het is verkrijgbaar bij de Stichting BONAS en in de boekhandel. Bij de Stichting BONAS kan men zich ook abonneren op de reeks: voor *f* 135,– ontvangt men zes delen, die portvrij worden toegezonden. Nieuwe abonnees ontvangen behalve het dubbele deel over de Van Gendts het reeds verschenen 'J.C. van Epen (1880–1960). Van villabouw tot volkshuisvesting' en de binnenkort te verschijnen delen over de het werk van de gebroeders E.H.A. (1899–1978) en H.M.J.H. (1903–1981) Kraaijvanger (dubbel deel) en van G.W. van Heukelom (1870–1950).

De uitgave van deze boekenreeks vormt een van de activiteiten van de Stichting Bibliografieën en Oeuvrelijsten van Nederlandse Architecten en Stedebouwkundigen (BONAS). De Stichting BONAS houdt zich bezig met het inventariseren en documenteren van het werk van Nederlandse architecten, interieurarchitecten, stedebouwkundigen en tuin- en landschapsarchitecten uit de negentiende en twintigste eeuw. De Stichting BONAS is gevestigd in het gebouw van het Nederlands Architectuurinstituut, waarmee nauw wordt samengewerkt.

Voorlopig geen rijksmonumenten uit de tijd van de Wederopbouw

— Staatscourant, donderdag 24 februari 2000

(Deze artikelen hebben we uit de Staatscourant overgenomen omdat ze nieuwe regels bevatten die de bescherming van een van onze speerpunten – gebouwen uit de Wederopbouw – nog moeilijker maken dan het al was. Ook ten aanzien van de bescherming van monumenten uit alle andere perioden wordt de zaak weer aardig dichtgetimmerd. Het gaat ons er bij aanvragen tot rijksbescherming nooit om de Rijksdient voor de Monumentenzorg werk te bezorgen of projectontwikkelaars dwars te zitten, wij streven slechts behoud van architectuur- en cultuurhistorisch waardevolle objecten na. – Rens Swart)

Voorlopig zullen vrijwel alle verzoeken om gebouwen uit de tijd van de Wederopbouw aan te wijzen als rijksmonument worden afgewezen. Dat blijkt uit beleidsregels die staatssecretaris Van der Ploeg in deze krant bekend maakt.

Op grond van de Monumentenwet komen bouwwerken pas in aanmerking voor de status van rijksmonument als ze op zijn minst vijftig jaar oud zijn. De aanwijzing van monumenten is in handen van de minister van OCenW, daarin bijgestaan door de Rijksdienst voor de monumentenzorg. Sinds de [hier ontbreekt een stuk, de huidige Monumentenwet is uit 1988, RS] 1961, het jaar waarin de Monumentenwet in werking trad, zijn vrijwel alle gebouwen van voor 1850 geïnventariseerd en voorzover de moeite waard aangewezen als rijksmonument. De inventarisatie van gebouwen uit de periode 1850–1940 is een eind op streek, en vele zijn al beschermd. Voor gebouwen

van na die tijd (hoofdzakelijk uit de Wederopbouw) is nu pas de tijd voor inventarisatie aangebroken. Van erkenning is voorlopig geen sprake: de staatssecretaris heeft in de beleidsregels bepaalt [RS:?!d] dat verzoeken die betrekking hebben op gebouwen uit de Wederopbouw worden afgewezen. Dat is nodig omdat de rijksdienst anders overspoeld zou worden met verzoeken waar ze (nog) geen tijd voor heeft. Een verzoek om aanwijzing heeft wel zin als de historische/esthetische betekenis van een gebouw onmiskenbaar groot is en het voortbestaan ervan op het spel staat (bijvoorbeeld omdat het in de weg staat bij planontwikkeling). Overigens kan een gemeente een gebouw dat nog te jong is voor de status van rijksmonument veiligstellen door het zelf aan te wijzen als (gemeentelijk) monument. Dat gebeurt ook regelmatig.

Voordracht beperkt

Er gaat meer veranderen in de monumentenwet- en regelgeving. Nu is het nog zo dat iedereen een gebouw kan voordragen als rijksmonument. Van die vrijheid wordt regelmatig misbruik gemaakt. Zo is ze voor actiegroepen die nieuwbouwplannen willen tegenhouden een handig wapen in de strijd. De behandeling van aanvragen voor een monumentenstatus kan zich twee tot vijf jaar voortslepen. Een procedure met andere woorden waarmee burgers een nieuwbouwplan behoorlijk kunnen vertragen. In de loop van dit jaar zal de Monumentenwet zo worden gewijzigd dat alleen direct belanghebbenden een gebouw kunnen voordragen voor de rijksmonumenten.

Beleidsregels aanwijzing beschermde monumenten op verzoek

14 februari 2000/WJZ/2000/7200 (8083)

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen;
Gelet op artikel 4:81 van de Algemene wet bestuursrecht en artikel 3 van de Monumentenwet 1988;
De Raad voor cultuur gehoord,

Besluit:

Artikel 1
In deze beleidsregels wordt verstaan onder:
a. MSP: het door de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur vastgestelde Monumenten Selectie Project, bedoeld in de Nota inzake selectie en registratie van jongere stedebouw en bouwkunst (brief d.d. 28-1-1992, kenmerk: RdMz/U-195.729);
b. MRP: de door de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur vastgestelde Monumenten Registratie Procedure, bedoeld in de in onderdeel a genoemde Nota inzake selectie en registratie van jongere stedebouw en bouwkunst.

Artikel 2
1. Een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument van een monument dat is vervaardigd vóór 1850 wordt afgewezen.
2. In afwijking van het eerste lid kan een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument worden toegewezen, indien het verzoek een monument betreft dat:
a. niet eerder is beoordeeld,
b. eerder is beoordeeld en ten aanzien waarvan daarna nieuwe feiten of veranderde omstandigheden zijn gebleken, of
c. een onderdeel vormt van een complex dat voor het overige of voor een aantal onderdelen reeds is aangewezen als beschermd monument.

Artikel 3
1. Een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument van een monument dat is vervaardigd in de periode van 1850 tot 1940 en dat is gelegen in een gebied waar de MRP is afgerond, wordt afgewezen.
2. Artikel 2, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 4
1. Een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument van een monument dat is vervaardigd in de periode van 1850 tot 1940 en dat is gelegen in een gebied waar het MSP of de MRP nog niet is afgerond, wordt afgewezen.
2. In afwijking van het eerste lid kan een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument worden toegewezen, indien het aannemelijk is dat het monument met inachtneming van de richtlijnen, bedoeld in de circulaire van 1 juli 1994, kenmerk DGCZ/DBC-U-943999, wordt aangewezen als beschermd monument, en bovendien:
a. bij of krachtens de Woningwet een aanvraag is ingediend om het monument te wijzigen of te slopen,
b. plannen in ontwikkeling zijn, die indien uitgevoerd het voortbestaan van het monument in gevaar zouden brengen, of
c. door het niet terstond aanwijzen als beschermd monument een concreet plan tot instandhouding van het monument niet of niet direct zal worden uitgevoerd.

Artikel 5
1. Een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument van een monument dat is vervaardigd in de periode van 1940 tot 1965 wordt afgewezen.
2. In afwijking van het eerste lid kan een verzoek tot aanwijzing als beschermd monument worden toegewezen, indien:
a. het desbetreffende monument vanuit een oogpunt van de geschiedenis in de twintigste eeuw kan worden aangemerkt als een nationaal of internationaal erkend kenmerkend monument van de.Nederlandse architectuur, stedenbouw, landinrichting of ruimtegebonden kunst, en bovendien b. zich een van de omstandigheden, bedoeld in artikel 4, tweede lid, onder a, b of c voordoet.

Artikel 6
De circulaire Selectie en registratie van jongere stedebouw en bouwkunst en de gevolgen voor het beschermingsbeleid (Stcrt. 1996, nr. 233) wordt ingetrokken.

Artikel 7
Deze beleidsregels treden in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin zij worden geplaatst.

Artikel 8
Deze beleid sregels worden aangehaald als: Beleidsregels aanwijzing beschermde monumenten op verzoek.

Deze beleidsregels zullen met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
F. van der Ploeg.

Vergunningen tot sloop van rijksmonumenten

— Leo Dubbelaar

Er dreigt helaas een gevaarlijke ontwikkeling m.b.t. enkele gevallen waarbij het college van B&W van gemeenten negatieve adviezen van de RdMz terzijde legt en een vergunning tot sloop afgeeft om een reeds beschermd rijksmonument te slopen.

a. Gemeente Nijmegen, RK weeshuis
b. Gemeente Roerdalen, St.-Ludwigscollege
c. Gemeente Vriezenveen, die voor zichzelf een sloopvergunning afgeeft aan een boerderij Westeinde 212 t.b.v. een ontsluitingsweg voor een nieuwbouwwijk. Het pand is in 1997 i.h.k.v. de MSP op de rijkslijst geplaatst en is zojuist gesloopt of wordt op korte termijn gesloopt.
d. Gemeente Den Haag, die wellicht een sloopvergunning afgeeft voor enkele woningcomplexen in Duindorp die ondanks met instemming van de gemeenteraad enige tijd geleden op de rijkslijst zijn geplaatst.

Samengevat biedt een pand dat op de rijksmonumentenlijst staat geen garantie voor bescherming en behoud. Is het pand in de ogen van B&W om economische motieven of locale belangen een sta-in-de-weg, dan kan het desbetreffende college zijn zin doordrijven tot afbraak van een beschermd monument ondanks bezwaren van RdMz en de organisaties tot behoud van monumenten.

In een enkel geval zal de RdMz. namens de staatssecretaris een beroepsprocedure starten tegen de door B&W afgegeven sloopvergunning, zoals bij het college St.-Ludwig is gebeurd.

Den Haag 2000: vijf wandelgidsen met alle Haagse monumenten

— Leo Dubbelaar

In de vijf gidsen staat informatie over alle Haagse rijks- en gemeentelijke monumenten; informatie over de architect, bouwstijl, functie en bijzondere wetenswaardigheden. Naast gebouwen staan ook objecten afgebeeld, zoals standbeelden, bunkers, historisch straatmeubilair en peperbussen. De foto's zijn recent genomen en in kleur afgebeeld. Den Haag is de eerste stad in Nederland die met deze bijzondere uitgave alle monumenten op haar grondgebied beschrijft. Ook de recent als rijksmonument aangewezen objecten in het kader van het MSP zijn in deze reeks opgenomen. De boekjes zijn zowel naslagwerken als wandelgidsen. Een termenlijst geeft uitleg over bouwstijlen en technisch-historisch bouwjargon. In de gidsen Het Hofcentrum en Binnen de singels zit een wandelkaartje met één of meer aanbevolen wandelroutes. De monumenten staan alfabetisch op adres gerangschikt.

Helaas ontbreekt een duidelijke plattegrond met de locatie waarop de beschreven monumenten zich bevinden. Een pluspunt is de scherpe weergave van de kleurenfoto's.

De boekwerken zijn tegen de prijs van *f* 75,– te bestellen bij de afdeling Monumentenzorg Den Haag, dienst Stedelijke Ontwikkeling, tel. 070-3534800 of e-mail: sopronm@dso.denhaag.nl.

Voortgang CD-ROM-project Nederlandse Rooms-Katholieke kerkgebouwen

— Leo Dubbelaar

Met de Stichting Beeldbank te Rotterdam zijn er contacten gelegd om te komen tot beeldregistratie en digitalisering van foto's en teksten van ongeveer 3000 Rooms-katholieke kerken uit de periode 1800 tot circa 1970. Van ruim 1525 bestaande kerken zijn er in de periode 1990–1995 door ondergetekende foto's van het exterieur gemaakt. Van kerken ouder dan 1945 zijn ook interieurfoto's gemaakt. De collectie wordt aangevuld met een aanzienlijk aantal interieurfoto's van ons lid Hans Kleene die ook de periode van na 1945 omvat. Van de in de loop der tijden verdwenen kerken zijn er enkele reproducties van ansichtkaarten aanwezig. Van alle kerken is een beknopte omschrijving van de bouwgeschiedenis aanwezig.

De bedoeling is dat van deze enorme collectie een CD-ROM met een oplage van ongeveer 500 stuks wordt gemaakt, waarbij in eerste instantie een bruikbaar en te hanteren overzicht verschijnt van katholieke kerkbouwkunst in de 19e en 20ste eeuw. De al in een beeldbank opgeslagen foto's en teksten kunnen daarna worden aangevuld en verbeterd. Ook kunnen de teksten die nu nog in een tekstverwerkingsbestand bevinden worden uitgesplitst en in verschillende databankvelden of rubrieken worden ondergebracht. In de toekomst zal dan ook beroep worden gedaan op afbeeldingen van kerken die nu nog in verschillende verzamelingen en collecties bevinden. Uiteindelijk zal het gehele bestand op internet te raadplegen zijn, waarbij afspraken moeten worden gemaakt voor het gebruik van beelden waarop auteursrechten rusten. De realisatie van de CD zal ongeveer plaats vinden in de periode 2001–2002.

In de provincie Noord-Holland wordt dit jaar gestart met het project Beeldbank Noord-Holland waarbij op internet een site van de beeldbank wordt gemaakt met een overzicht van historisch beeldmateriaal van objecten in Noord-Holland die in verschillende archieven van overheid en particuliere organisaties en personen bevinden.

De *Stichting Beeldbank* te Rotterdam is een non-profitorganisatie die is opgericht door negen provinciale welstandsorganisaties. Het doel van de stichting is het verkrijgen van een totaalbeeld van de bebouwde en onbebouwde omgeving. Dit totaalbeeld bereikt de stichting door het opbouwen van een digitaal beeldarchief of beeldbank.

Het begrip beeldarchief moet hierbij breed worden geïnterpreteerd. Niet alleen grondfoto's maar ook luchtfoto's, kaartmateriaal, (bouw)tekeningen en de onderliggende administratieve gegevens maken deel uit van de beeldbank. Het opbouwen van de beeldbank realiseert Stichting Beeldbank door uitwisselingsverbanden aan te gaan met organisaties die actief zijn met het beheer van de bebouwde en onbebouwde omgeving. Hoofddoelgroepen hierbij zijn de negen deelnemende welstandsorganisaties en de ongeveer 450 daarbij aangesloten gemeenten. Er zijn onderhandelingen met de RdMz gaande om te komen tot uitwisseling van gegevens uit de rijke collectie van de dienst aan de beeldbank. Het doel is dat het bebouwde erfgoed van Nederland (ook verdwenen objecten) in 2010 digitaal toegankelijk wordt en dat tijdrovende onderzoeken naar de geschiedenis van gebouwen tot het verleden zal behoren.

Inventarisatie wederopbouwkerken in Limburg

— Leo Dubbelaar

In verband met het dalende kerkbezoek en hogere onderhoudskosten van de kerken zal het bisdom Roermond als laatste bisdom gedwongen worden om kerken te laten sluiten en af te stoten. De eerste kerken zijn reeds gesloten en gesloopt of wachten op sloop. De provincie Limburg heeft het voornemen om een grootschalige inventarisatie te maken van de kerken in Limburg die tussen 1945–1970 zijn gebouwd. Na de inventarisatie zal een selectie gedaan moet worden om te bepalen welke kerken er pertinent behouden dienen te blijven. Nadere gegevens volgen.

Boekwerk *Kerkenbouw in Limburg 1850–1914*

— Leo Dubbelaar

Op 15 januari j.l. werd in de Basiliek van O.L.V. van het Heilig Hart te Sittard het eerste exemplaar van het boek *Kerkenbouw in Limburg 1850–1914* door de auteurs Volmar Delheij en Antoine Jacobs aangeboden aan bisschop mgr. F. Wiertz van Roermond.

Het boek bevat een overzicht van de bouwgeschiedenis van de neogotische en neoromaanse kerken in Limburg welke gebouwd zijn tussen 1850 en 1914. Dit overzicht is feitelijk de samenvoeging van drie scripties die de auteurs tijdens hun studies geschreven hebben. Veel van deze kerken zijn inmiddels verdwenen door oorlogsgeweld of vervanging door nieuwbouw.

Van elke kerk die in deze periode werd gebouwd is een prettig leesbaar en goed overzicht van de bouwperiode en de beschrijving van de kerk met afbeelding opgenomen. Van enige verdwenen kerkgebouwen was het moeilijk om aan bruikbaar fotomateriaal te komen en moest men volstaan met onduidelijke op afstand genomen foto's.

Ook klantvriendelijk is de bronvermelding die op dezelfde of de volgende pagina is opgenomen. Het voorkomt onnodig bladeren achterin het boekwerk of hoofdstuk.

Het is een belangrijke aanwinst in het overzicht van publicaties over katholieke kerkbouwkunst in Nederland.

Het enige kritiekpunt dat ik heb is dat er weinig aandacht is geschonken aan de inventaris van de kerk en aan de lotgevallen vanaf de inwijding van de kerk tot heden. Van een enkele kerk werd zelfs niet vermeld dat deze in de oorlog is verwoest of gewijzigd. Van bijvoorbeeld de kerk in Kessel aan de Maas (1870–1873, P.J.H. Cuypers) werden in de oorlog, door het opblazen van de toren, het dak en de gewelven verwoest. Bij de wederopbouw is de kerk in de oude toestand hersteld met uitzondering van de toren. Op de plaats van de toren werd het schip naar het zuiden met een verhoogde travee verlengd en werd een nieuwe versoberde toren gebouwd.

Het boekwerk met een voorwoord van de voorzitter van ons genootschap is uitgegeven door de Stichting Charles Beltjens te Sittard. ISBN-nummer 90-72459-50-4.

Boekwerk: *Jonge Bouwkunst geselecteerd; Rijksmonumenten in Zeeland 1850–1945*

— Leo Dubbelaar

Zeeland is één van de eerste provincies waar het MSP volledig is afgerond. Ter gelegenheid hiervan is enige tijd geleden een boekwerkje uitgekomen, dat geschreven is door Berit Sens, lid van het MSP-team Zeeland.

In deze publicatie zijn ruim 90 voorbeelden van jonge monumenten uit heel Zeeland opgenomen, ieder met een duidelijke scherpe kleurenfoto en een beschrijving. Als bijlage is per gemeente een volledige adreslijst van objecten en complexen opgenomen die in het kader van het MSP zijn voorgedragen voor aanwijzing tot rijksmonument. Het boek sluit aan op het boekwerk *Architectuur en stedebouw in Zeeland 1850–1945*, geschreven door dezelfde auteur, dat na afsluiting van het MIP is verschenen. Het is te hopen dat deze uitgave voor Zeeland navolging zal vinden in geheel Nederland.

Het is uitgegeven door boekhandel en uitgeverij De Koperen Tuin Goes i.s.m. Provincie Zeeland, ISBN 90.72138.92.9.

Nota *Omdat de vormen goed gekozen zijn,*

een voorstel voor nieuwe rijksmonumenten 1850–1940 binnen de Amsterdamse singelgracht

— Leo Dubbelaar

Onder deze titel werd vorig jaar aan de gemeenteraad van Amsterdam een nota gepresenteerd met een voorstel om in het kader van de MSP het aantal rijksmonumenten in Amsterdam binnen de singels uit te breiden met 200 objecten uit de periode 1850–1940. De belangrijkste panden uit deze periode (Rijksmuseum, Centraal Station, Vondelkerk, Beurs van Berlage e.a.) werden al in de eerste selectieronde in de jaren '60 en '70 op de rijksmonumentenlijst geplaatst.

De nota omvat een beschrijving met zwart-wit foto van de 200 aan te wijzen aspirant-rijksmonumenten. Helaas is geen plattegrond met de plaats waar de objecten zich bevinden opgenomen.

De MSP-procedure in de stadsdelen Noord en Watergraafsmeer is al afgerond. De geselecteerde panden zijn al op de rijkslijst geplaatst. Voor de overige stadsdelen wordt het MSP uitgevoerd door de verschillende stadsdeelraden.

De nota is te bestellen bij het Bureau Monumentenzorg, tel. 020-5524888 of via de internet-site www.amsterdam.nl/bmz.

Steun voor behoud Scheepjeskerk te Hazerswoude-Rijndijk

— Rens Swart

Bij de typische structuur van lintbebouwing aan de oevers van de Oude Rijn horen dorpskerken. De buurtschap Groenendijk bij Hazerswoude-Rijndijk vormt daarop geen uitzondering. Midden tussen de uitdijende steden Alphen aan den Rijn en Leiden in het Groene Hart is de oude structuur van Groenendijk nog zeer intact en bovendien vormt de negentiende-eeuwse RK St.-Bernarduskerk, bijgenaamd Scheepjeskerk, daarvan nog steeds het zichtbare middelpunt. Van oudsher zijn Hazerswoude-Rijndijk en Groenendijk katholiek, terwijl Koudekerk, op de er tegenover liggende oever van de Oude Rijn, protestant is. Diverse gebouwtjes hebben aan de Groenendijk in de loop der tijden de katholieke eredienst gehuisvest. De kerk, met de absis vrijwel aan het water, schijnt zijn bijnaam Scheepjeskerk te danken te hebben aan de vorm van de windwijzer, die schippers erop zou moeten wijzen dat men hier ter kerke kon gaan.

In 1854 werd begonnen met de bouw

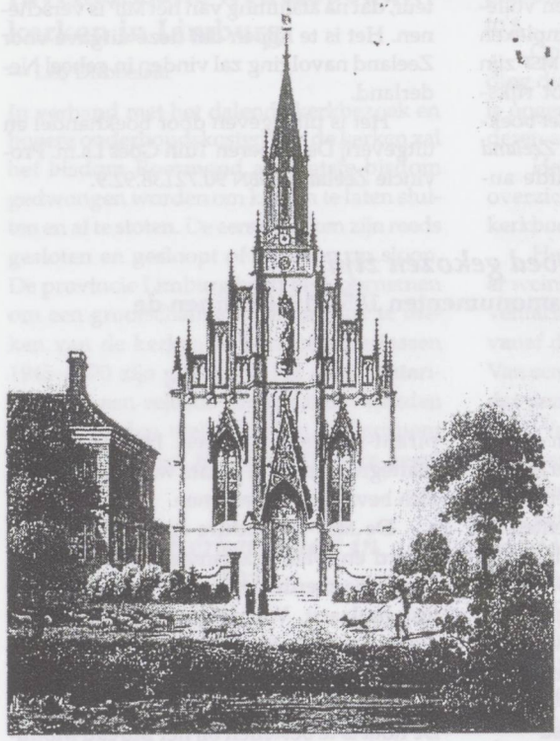

Groenendijk. De nieuwe kerk. Staalgravure van L. Thûmling naar L. Robock, 1860.

van het huidige kerkgebouw in stucadoorsneogotische stijl. Op 20 augustus 1855 nam men de kerk in gebruik. Lang nam men aan dat Van Berkel het gebouw ontwierp; pas recentelijk is uit een tekening in de bibliotheek van de Rijksuniversiteit Leiden gebleken dat het door ons bestuurslid Leo Dubbelaar uitgesproken vermoeden juist lijkt dat de kerk is ontworpen door Gerardus van Vogelpoel en gebouwd door aannemer Van Berkel. De kerk heeft een fijn gedetailleerde gevel met pinakels en een rijzige wimberg boven het portaal. De oorspronkelijke ijzeren ramen geven de zijgevels nog het typerende fijne cachet. Het interieur is helaas gemoderniseerd, waarbij zelfs de gestucadoorde kruisgewelven zijn vervangen door een houten tongewelf. Het oorspronkelijke orgel van Maarschalkerweerd uit 1901 is in verbouwde vorm behouden gebleven.

Tussen Hazerswoude-Rijndijk en Alphen stond tot stond tot 1985 een neoromanogotische kerk, die Het Zwaantje of Zwaantjeskerk werd genoemd en gewijd was aan de H. Michaël. Deze driebeukige basilicale kerk met gotische en romaanse invloeden werd in 1870–1871 gebouwd en ontworpen door Th. Asseler. Sinds de sluiting in 1977, kerkt men in het multicultureel centrum Het Anker in Hazerswoude-Rijndijk, een creatie van A. Alberts, die daarna bekendheid verwierf met zijn NMB-bank te Amsterdam-Zuidoost en het hoofdgebouw van de Gasunie te Groningen. Dit typisch jaren-zeventig-gebouw herbergt het volledig gave Maarschalkerweerd-orgel uit de voormalige Zwaantjeskerk. De parochies van het Zwaantje en het Scheepje werden samengevoegd en men kerkt beurtelings in het Anker en de Scheepjeskerk.

Sinds enige tijd dreigen er donkere wolken boven de Scheepjeskerk. Het multicultureel centrum Het Anker, dat voor de helft gemeentelijk eigendom is, draait met zware verliezen, hetgeen zowel de gemeente als de parochie geld kost. Geld dat de parochie hard nodig heeft om de fraaie neogotische kerk te onderhouden. De parochie heeft zich voorgenomen een keuze te maken voor verdere exploitatie van één van beide kerkgelegenheden, met andere woorden één van beide af te stoten c.q. te sluiten.

Een flink aantal actieve parochianen probeert de bestuurders en parochianen er nu van te doordringen dat de Groenendijk zonder zijn Scheepjeskerk de Groenendijk niet meer is. Bij hun actie vinden zij het Cuypersgenootschap aan hun zijde. De kerk is om onduidelijke redenen niet als rijksmonument geselecteerd. Veel bestuurders redeneren nu – het zal de doorgewinterde leden van het genootschap bekend in de oren klinken – dat daaruit blijkt dat de kerk onmogelijk waardevol kan zijn. Voor deze 'toplocatie' aan de Oude Rijn zullen bovendien ongetwijfeld projectontwikkelaars klaar staan met een zak geld.

Wij menen dat de Scheepjeskerk een bijzonder fraai en belangrijk voorbeeld van een stucadoorsneogotische dorpskerk is. Ondanks het aangetaste interieur is de kerk zeer waardevol. Deze waarde ligt mede in de karakteristieke ligging aan de Oude Rijn in een nog steeds lintvormig bebouwd buurtschap. Wat is er beter dan dat een dergelijke kerk blijft functioneren als middelpunt van het parochieleven? We ondersteunen dan ook van harte het behoud van de kerk in zijn huidige functie.

Overige kerken van W.J. van Vogelpoel zijn volgens Leo Dubbelaar:

1. Rumpt, O.L.V. Geboorte (1850–1851)
2. Nieuwkoop, O.L.V. Hemelvaart (1852), afgebroken
3. Haastrecht, H. Barnabas (1853–1855), rijksmonument
4. Overlangel, H. Antonius Abt (1853–1854), rijksmonument
5. Kockengen, O.L.V. ten Hemelopneming (1854)
6. Kamerik, H. Hippolytus (1854–1855), afgebroken
7. Zoetermeer, H. Nicolaas (1857–1858), afgebroken
8. Ovezande, O.L.V. ten Hemelopneming (1858–1859)
9. Berkel en Rodenrijs, O.L.V. Geboorte (1864–1865), verbouwd in 1925–1926

Acties

— Leo Dubbelaar

Pekela – stoomhoutzagerij Nooitgedacht te Nieuwe Pekela

Het gemeentebestuur van Pekela is het verzoek gedaan tot bevordering van het herstel van de vm. stoomhoutzagerij en -schaverij Nooitgedacht aan de J.R. Stuutstraat F 5–7 te Nieuwe Pekela op de hoek van het Pekelderhoofddiep en de Ommelanderwijk. Door verval is in korte tijd het bakstenen opslagmagazijn c.q. garage naast de zagerij bijna volledig verdwenen. Het pand is door de provincie Groningen geselecteerd voor het MSP maar het aanwijzingsadvies moet nog door de gemeenteraad worden behandeld.

Inmiddels heeft het gemeentebestuur gereageerd. Het heeft in juni 1999 besloten om de houtzagerij voor te dragen voor plaatsing op de rijksmonumentenlijst in het kader van het MSP. De aanvraag ligt nu bij de rijksdienst. Met eigenaar van de zagerij zal om restauratie mogelijk te maken naar een vervangende locatie voor zijn werkzaamheden worden gezocht.

Reiderland – deporabele staat panden

Het gemeentebestuur van Reiderland is het verzoek gedaan tot bevordering van het herstel van de in deplorabele staat verkerende panden:

- Boerderij fam. Groeneveld, Verlengde Hoofdweg 45 te Nieuw-Beerta
- vm. postkantoor aan de Hoofdstraat 5 te Nieuweschans (dak verwoest door brand)
- vm. locomotievenloods aan de Oudezijl 1

te Nieuweschans
- Oldambster boerderij aan de Hamdijk 25 te Nieuweschans

De locomotievenloods is door de provincie Groningen geselecteerd voor het MSP maar het aanwijzingsadvies moet nog door de gemeenteraad worden behandeld. De boerderij aan de Hamdijk is een rijksmonument. De overige panden zijn onbeschermd. Recent is het graanpakhuis "de Dageraad" te Nieuweschans in verband met zijn zwaar vervallen toestand gesloopt terwijl hij was geselecteerd voor het MSP.

Het gemeenbestuur heeft tot op heden nog niet gereageerd.

Winschoten – synagoge

Aan het gemeentebestuur van Winschoten zal worden gevraagd tot herstel van de oude historische kleuren op de neoclassistische gepleisterde decoraties op de voorgevel van de synagoge uit 1854 aan de Bosstraat 22–24. De decoraties hebben nu alle kleuren van de regenboog. Genoemd pand is een rijksmonument.

Bloemendaal – gemeentelijke monumentenlijst

Gemeentelijke bescherming is aangevraagd voor een groot aantal objecten binnen de kern Bloemendaal. De aanvraag voor de objecten in de kernen Overveen, Aerdenhout en Vogelenzang zullen in het voorjaar van 2000 volgen.

Het gemeentebestuur heeft het voornemen om een nieuw monumentenbeleid te ontwikkelen, waarbij de gemeentelijke monumentenlijst (die door de plaatsing van panden op de provinciale monumentenlijst en de rijkslijst in het kader van de MSP tot vrijwel nul is gereduceerd) wordt aangevuld met beeldbepalende panden uit deze groene villarijke gemeente.

Ons verzoek zal worden meegenomen bij de selectie van de gemeentelijke monumenten. Het ontwikkelen van het monumentenbeleid heeft vertraging opgelopen door een gedwongen wethouderswissel, waarbij ook een nieuw collegeprogramma moest worden geschreven.

Bloemendaal – voormalig provinciaal krankzinnigeninstituut Meer en Berg

Voor dit voormalige provinciale ziekenhuisterrein bestaan plannen tot woningbouw waarbij zoveel mogelijk de historische landschappelijke structuur zal worden gehandhaafd.

De Vereniging Meer en Berg (samenvoeging van een aantal actiegroepen en de historische vereniging Ons Bloemendaal) waakt om te voorkomen dat dit terrein onverantwoord wordt bebouwd en veranderd. Ons genootschap zal op de achtergrond de Vereniging bijstaan en het aandragen van enkele tips. De activiteiten zijn als volgt:
- Door de Vereniging Meer en Berg zal een beeldkwaliteitsplan over het gebied worden vervaardigd, waarbij historisch onderzoek moet worden verricht naar de landschapstructuren en de gebouwen.
- Voorstellen om het bijgebouwde gedeelte van het hoofdgebouw uit ca. 1880 te plaatsen op de rijksmonumentenlijst ter aanvulling op het reeds beschermd voorgebouw uit 1846-1848 van J.D. Zocher. De aanvraag zal door de Vereniging Meer en Berg worden ingediend. Het Cuypersgenootschap. zal de Vereniging van advies dienen en de aanvraag ondersteunen.
- Enkele paviljoens, dienstwoningen en mortuarium zijn door het Cuypersgenootschap. bij de gemeente voorgedragen tot plaatsing op de gemeentelijke lijst. Deze objecten hebben zelfs nationale waarden en verdienen een plaats op de rijkslijst.

Op dit moment is in opdracht van het gemeentebestuur door een architectenbureau een voorlopige invulling van het

betreffende gebied gegeven. Hierbij blijven de monumentale gebouwen gehandhaafd. Alleen heeft de Vereniging Meer en Berg grote bezwaren over de landschappelijke invulling.

Katwijk – Hervormd Jeugdhuis

Gemeentelijke bescherming is aangevraagd voor de voorgevel van het Hervormd Jeugdhuis aan de Voorstraat 72 te Katwijk aan Zee. De dorpskern is vanaf 1942 zwaar geschonden door afbraak en saneringen. Het bakstenen kerkelijke verenigingsgebouw uit 1934 is kenmerkend voor de bouwstijl van de Delftse School. De Kerkvoogdij van de Hervormde Kerk wil het pand slopen en vervangen door een appartementencomplex met verenigingszalen.

De voorgevel van het Jeugdhuis is lokaal architectuur- en sociaal-historisch van betekenis vanwege:
a. gaaf voorbeeld van de bakstenen architectuur van de Delftse School.
b. gaaf voorbeeld van een kerkelijk verenigingsgebouw uit de periode 1930-1940.
c. een van de weinige zeer grote kerkelijke verenigingsgebouwen in Nederland van vóór 1940.
d. stedenbouwkundig en lokaal van belang vanwege de ligging aan het einde van een nog niet geheel door nieuwbouw aangetast gedeelte van de Voorstraat.
e. de locatie nabij het rijksmonument De Nieuwe Kerk en het gemeentelijk monument Het Diaconiegebouwtje.
f. sociaal-historisch van belang vanwege de plaats dat het gebouw inneemt of heeft ingenomen in het leven van veel inwoners van Katwijk aan Zee.

Ook aan de Kerkvoogdij is een brief geschreven om het gebouw zodanig te behouden, dat aan de wensen van eigenaar en gebruiker tegemoet kan worden gekomen. Ook bij de bevolking is veel weerstand tegen de nieuwbouwplannen. Op een zaterdagmiddag vorige week zijn maar liefst 700 handtekeningen verzameld. Deze zullen aan de kerkvoogdij worden aangeboden. Het pand bezit niet voldoende landelijke waarden om in aanmerking te kunnen komen voor plaatsing op de rijksmonumentenlijst.

Inmiddels heeft het gemeentebestuur laten weten dat ons verzoek voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst is afgewezen omdat het van mening is dat het pand onvoldoende kwaliteit heeft om tot aanwijzing over te gaan. In onze argumenten meent het gemeentebestuur weinig herkenbaars te vinden.

Rotterdam – Geref. Bergsingelkerk

Aan de Commissie van Beheer van de Gereformeerde kerk Rotterdam Centrum is een verzoek gericht tot behoud van de Geref. Bergsingelkerk. De kerk gelegen op de kruising van de Bergsingel en Bergselaan is een belangrijk stedenbouwkundig oriëntatiepunt. De kerk is in 1914 ontworpen door Tjeerd Kuipers en is afgeleid van Kuipers Hoofdsynagoge aan de Folkingestraat te Groningen. Het is een belangrijk voorbeeld van Gereformeerde Kerkbouwkunst in Nederland. Door financiële problemen ziet het kerkbestuur geen andere weg dan de bestaande kerk te vervangen door een appartementencomplex met kerkzaaltje.

Wij zullen overwegen of wij de kerk zullen moeten voordragen tot plaatsing op de gemeentelijke- en rijkslijst. De gemeente Rotterdam heeft twijfels over de waardestelling van de kerk en heeft daarom het gebouw niet geselecteerd i.h.k.v. het MSP. Ook de Bond Heemschut heeft de Bergsingelkerk op haar agenda geplaatst. Inmiddels heeft de deelgemeente besloten de kerk op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

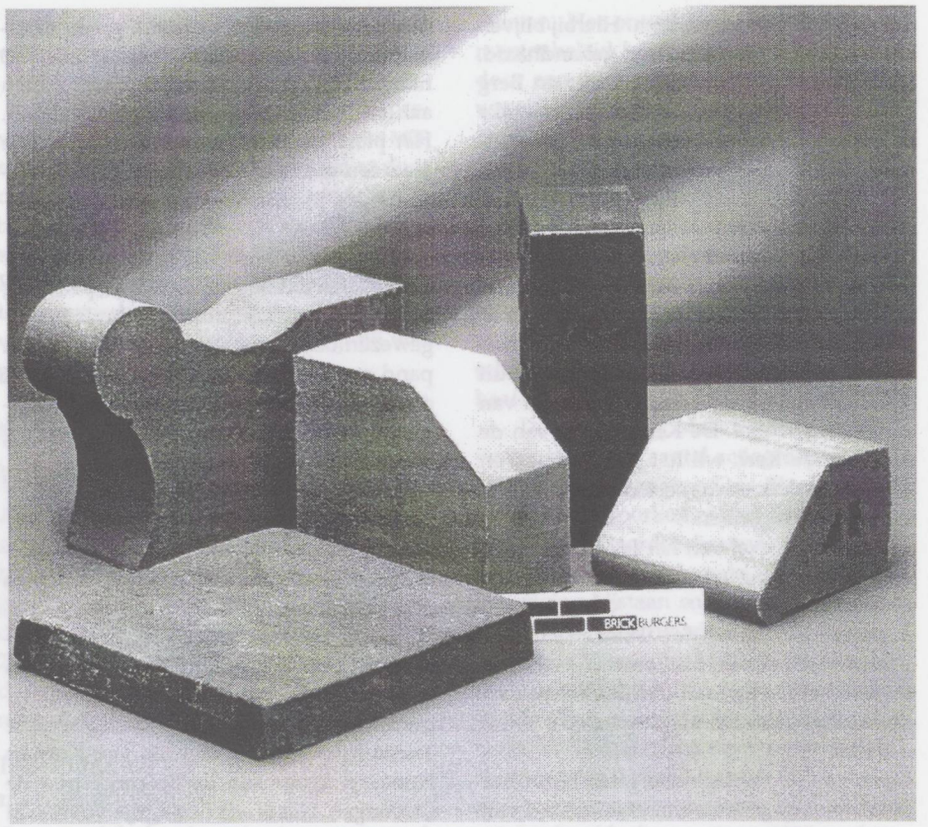

Jong monument?

Baksteen restauratiespecialiteiten
- Specialiteiten in handvorm en strengpers in diverse kleuren en formaten
- Kruisverbandstenen, plavuizen
- Profielstenen handvorm en strengpers geglazuurd

Wij kunnen elk gewenst profiel produceren!

BRICKBURGERS
Specialiteiten in baksteen

St.-Jozefweg 66b
Postbus 4790
5953 ZK Reuver
Telefoon (077) 474 29 20
Telefax (077) 474 51 70

T. Bleijenberg

Stucadoorsbedrijf b.v.

RESCURA

T.BLEIJENBERG STUCADOORS B.V.

- Stijlplafonds
- Monumentenrestauratie
- Reconstructie van ornamenten
- Advies en begroting

RESCURA B.V.

- Inventarisatie en Restauratie van Sjabloonschilderingen
- Marmer- en houtimitatie
- Vergulding
- Alle restauratieschildertechnieken

Diverse referenties, recent uitgevoerde restauraties:

- Concertgebouw, renovatie Grote Zaal	Amsterdam
- St. Martinuskerk, restauratie	Arnhem
- Koningspaviljoen, Centraal Station	Amsterdam
- Voormalige Wachtruimtes, Centraal Station	Amsterdam
- O.L.V.-kerk, Keizersgracht, restauratie	Amsterdam
- Kantongerecht, restauratie	Tiel
- Ontwerp & Decoratie, Riviervismarkt	Den Haag
- Restauratie plafond Anno 1565, Annenstraat	Amsterdam
- Restauratie historisch plafond, Nieuwstraat	's-Hertogenbosch
- Véloutébehangsel, Museum van Gijn	Dordrecht
- Schloß Ammelshain	Leipzig
- Stijlplafonds Tweede Kamer, Binnenhof	Den Haag
- 16e-eeuws Stijlplafond, woonhuis Tromp	Brielle

Anna Paulownastraat 56a 2518 BG Den Haag, Holland
telefoon +31 (0)70-362 15 55 fax +31 (0)70-364 02 01

Aannemingbedrijf

J. KNEPPERS

Zeeburgerpad 48–50
1019 AB Amsterdam
telefoon (020) 608 15 15

internet: http://www.amsterdam.nl/bmz/kneppers
e-mail: kneppers.amsterdam@wxs.nl

restauratie
onderhoud
verbouw
schilderwerken
nieuwbouw

Aannemingbedrijf J. Kneppers b.v. is een gecertificeerd Erkend Restauratie Bouwbedrijf en lid van de Stichting Vakgroep Restauratie